

Výzkum vztahu interpret (komorní soubor) – skladatel – hudební režisér

Lucie Soutorová Valčová / Jana Černohouzová / Sylva Stejskalová

Tato studie vznikla na Akademii múzických umění v Praze v rámci projektu „Význam vztahu skladatel – interpret – hudební režisér při nahrávání české a světové soudobé hudby, komplexní analýza díla a výsledný zvukový výstup“ podpořeného z prostředků Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace, kterou poskytlo MŠMT v roce 2017.

Resumé:

Náplní doktorské práce studentek HAMU v Praze v oboru interpretace (Lucie Soutorové Valčové, Jany Černohouzové) a hudební režie (Sylvy Stejskalové Smejkalové) bylo propojení tří na sobě závislých disciplín (interpretace, hudební režie, skladba) a výzkum jejich vzájemného vztahu. Třetí strana byla zastoupena skladatelkou Sylvíí Bodorovou a skladatelem Jurajem Filasem, jež se významnou rolí osobně spolupodíleli na nastudování a zrealizování skladeb v rámci projektu *2CD Trio Clavio*.¹ Tato stať se zaměřuje na propojení těchto disciplín, jejich kooperaci a věnuje se jejich vzájemné závislosti. Autorky si zde kladou za cíl dopodrobna shrnout všechny poznatky z rozsáhlých příprav a samotného natáčení. Pro komplexnější zmapování celého projektu se staly nedílnou součástí této studie i poznámky získané od autorů, již se osobně spolupodíleli na vzniku nového, dramaturgicky jedinečného snímku.

Úvod

Vznik komorního tělesa bývá podnícen mnoha faktory. Základním prvkem je profesionalita každého člena. Nikdy nad ni nemůžeme stavět osobní sympatie a přátelství. Spolupráce s blízkým člověkem se v některých případech stává nezdravě zavazující a nepochopitelná v pracovní rovině potom způsobuje lidský rozvrat souboru, v horším případě s tímto nepochopitelním končí také přátelský vztah úplně. Tímto poutem bývá jeho základ zásadně prověřen. Pokud je osobnostní kombinace umělců v rovnováze, přirozeně se začnou rýsovat úlohy jednotlivých členů souboru v přímé úměře k jejich charakterovým rysům a povaze. Činnost souboru je závislá nejen na pódiovém porozumění hráčů. Pokud však tento rozměr

¹ Dramaturgie nahrávky *2CD Trio Clavio* – CD I: Igor Stravinsky – *Suite from L'Histoire du soldat*; Béla Bartók – *Contrasts*; Paul Schoenfield – *Trio for Clarinet, Violin & Piano*; CD II: Lukáš Hurník – *Alphabet*; Martin Brunner – *Like Children*; Juraj Filas – „*Chiaroscuro*“ *Trio – Sonata for Violin, Clarinet and Piano*; Sylvie Bodorová – *Vallja e malit „Dancing Mountain“*.

funguje a členové si mají co přinést a vzájemně se inspirovat, kompromisy a organizační nedostatky se potom řeší mnohem snadněji a s větším nadhledem.

Jednou z nejdůležitějších rolí interpreta je po schopnosti sólového vystupování zkušenost s hrou v komorním souboru. Jelikož málokdo zůstane jen na poli sólové dráhy, je tato komorní praxe pro interprety nezastupitelná. Pokud se podaří vytvořit úspěšný soubor, je jen otázkou času, kdy získá dostatečné zkušenosti a rozšíří svůj repertoár natolik, aby mohl vydat své vlastní CD. Stať doktorandek Akademie múzických umění v Praze, Lucie Soutorové Valčové (v oboru komorní hra), Jany Černohouzové (v oboru hra na klarinet) a Sylvy Stejskalové Smejkalové (v oboru hudební režie) shrnuje dopodrobna cestu od prvotní myšlenky vytvořit nově vzniklé skladby na objednávku, které budou sloužit dalším souborům jako základní repertoár českých autorů pro netradiční soubor ve složení housle, klarinet, klavír a zároveň připravit jejich profesionální záznam. Výsledkem tohoto nápadu je úspěšný projekt, jehož součástí byl výzkum vztahů a komunikace mezi skladateli, interprety a hudebním režisérem.

Výzkum vztahu interpret (komorní soubor) – skladatel – hudební režisér

Komorní hra je jednou z disciplín vrcholného interpretačního oboru. Soubor tvoří organismus, který musí pro společnou věc žít a dýchat. Účast na zkouškách netvoří pouhou pracovní rutinu. Jedná se o proces plný invence, porozumění a tolerance. Podstatným se stává společný cíl všech a tím je kvalita společného výkonu. Samozřejmě se tohoto procesu týkají kompromisy a ústupky spjaté s osobností každého z interpretů, a to nejen na pódiu. Vzájemná inspirace funguje na základě tzv. „hráčské chemie“,² která je silně ovlivněna citovou rovinou každého z členů. Vyrovnanosti souboru často brání výrazná osobnost jednotlivců, což na soubor působí destruktivně po lidské i umělecké stránce. Interpretace obecně je vnímána jako ryze umělecká záležitost. Je však vázána určitými pravidly, která jsou potom propojována s vnitřním vnímáním a vkusem každého umělce, a tak vzniká výsledné originální a nenapodobitelné hudební pojetí skladby. U disciplíny komorní hry je interpretační práce ztížena tím, že výsledek musí být pro všechny interprety vždy přijatelný. Pro nahrávání platí toto pravidlo dvojnásobně. Tvorba záznamu je pro samotný soubor velkou zkouškou a často se projeví mnoho nedostatků, které soubor má, ať už v interpretační, či komunikační rovině. Na povrch vyplynou silné osobnostní stránky každého z hráčů a soubor je konfrontován s tlakem, který stoprocentně prověří jeho životaschopnost. Pokud se připojí autor skladby a režisér, nastává zásadní otázka, jak moc se mohou jednotlivé složky tohoto trojúhelníku ovlivňovat či doplňovat. Do jisté míry se tedy bavíme o psychologické vazbě mezi těmito subjekty.

Přesto, že všichni zúčastnění měli za sebou bezpočet předchozích zkušeností s prací na nových kompozicích (tvorba, nastudování) stejně jako s jejich nahráváním, při nahrávání *2CD Trio Clavio* vznikaly zcela nové vztahy a zkušenosti.

² Interpreti musí mít stejné nebo alespoň velmi podobné hudební citění (frázování, výraz, projev).

Projekt natáčení 2CD *Trio Clavio*

V březnu roku 2017 došlo k zahájení práce na vzniku zvukového snímku souboru Trio Clavio³ s odvážnou a náročnou dramaturgií. Projekt propojuje díla stěžejních autorů písničích pro soubor tohoto obsazení a kompozice dedikovány přímo tomuto souboru, pocházející z let 2016–2017. Autoři byli k nahrávání přizváni a měli možnost tak ovlivnit způsob uchopení interpretace svých děl. Celková plánovaná stopáž byla 100 minut hudby. Pro trio to znamenalo získání nové zkušenosti při společné práci na dosti rozsáhlém projektu a v podstatě první skutečnou práci na profesionálně vydávaném záznamu. Zprávu o přidělené podpoře tomuto projektu (v rámci projektu SGS Akademie múzických umění) trio obdrželo v prosinci roku 2016.

Úvodním krokem byla tvorba pracovního plánu na rok 2017. Nejednalo se pouze o přípravu na natáčení jako takovou. Základním úkolem bylo domluvit termíny a prostory pro čtyřhodinové frekvence a prověřit časové možnosti pěti osob. V původním návrhu se počítalo s osmi frekvencemi pro šest skladeb. Jednalo se však o pouhý odhad vycházející ze všeobecného předpokladu 10–15 minut hudby na jednu natáčecí frekvenci. Bylo důležité roztřídit jednotlivé skladby dle jejich náročnosti. Některé skladby byly extrémně interpretačně náročné a některé byly zatím pouze v procesu vzniku, takže party nebyly k dispozici. Na začátku roku 2017 se navíc podařilo do projektu zařadit skladbu skladatelky Sylvie Bodorové, a to bylo zásadní pro finální zaokrouhlení počtu frekvencí na číslo 10. Druhým úkolem bylo navázání spolupráce s dobrým vydavatelstvím a jeho podpora. Jelikož Akademie múzických umění nedisponovala vlastním hudebním vydavatelstvím, rozhodl se soubor oslovit významnou a časem prověřenou agenturu Arco diva, která vydání 2CD *Trio Clavio* podpořila.

U samotného zrodu projektu stála hudební režisérka Sylva Stejskalová Smejkalová, která se později stala jednou z klíčových osob natáčení. Úlohou hudebního režiséra není jen snaha zefektivnit práci všech a dovést soubor k nejlepším výsledkům v co nejkratší době. Režisér se stává dalším členem souboru, který může a musí zasahovat do umělecké sféry a představy. Způsob práce a komunikace hudebního režiséra by měl přinést určitý klid a pohodu, kdy budou mít hráči komfortní pocit a tím se podaří docílit kýženého výsledku bez vyvinutí zbytečného tlaku. Ve finále potom jeho hudební vkus a odbornost rozhoduje při třídění záznamů a konečném výběru zvukových snímků. V případě Sylvy Stejskalové Smejkalové se souboru dostalo toho nejvyššího profesionálního přístupu s obrovským lidským

³ Trio Clavio vzniklo v roce 2013 na popud polského klarinetisty Jakuba Bokuna, který znal houslistku Luciu Fulku Kopsou a klarinetistku Janu Černoouzovou. Vnímal určitou blízkost obou interpretek, a to především daným temperamentem, kterým si jsou velmi blízké. V dubnu roku 2013 jim dal možnost společně vystoupit v rámci Wroclavského festivalu Clarimania. Základním úkolem bylo najít klavíristku, která souboru přinese další rozměr a určitou výrazovou rovnováhu. Lucie Soutorová Valčová naprosto splňovala požadavky velmi zajímavé osobnosti a hráčského umění. Dámskému triu dodala určitou míru vnitřního klidu, jemnosti, korektnosti a racionality.

přesahem a byla to jedna z nejcennějších zkušeností pro celé trio. Její hudební a výrazová interpretační představa byla souboru velmi blízká. Sylva Stejskalová Smejkalová přinesla často mnoho podnětných hudebních myšlenek, které se trio snažilo při natáčení naplnit. Podobné hudební cítění, totožná představa způsobu práce při natáčení a profesionalita každého ze zúčastněných byly základem pro oboustrannou důvěru. Představa způsobu práce při natáčení byla jednotná. Zachovat co nejvíce živost snímku s eliminací zbytečného „preparování“, kvůli němuž potom výsledná nahrávka ztrácí kontinuitu a osobitost. S tímto rozhodnutím však přichází větší tlak na interprety při přípravě a samotném natáčení, kdy není prostor pro vznik nepoužitelných snímků, které by pramenily z nepřipravenosti, únavy či nesoustředěnosti.

Pro realizaci první březnové frekvence bylo nutné zajistit dostatečné množství zkoušek a překontrolovat materiály, které byly předány do hudební režie. Porovnání partů a partitury, kterou obdržel režisér, je základní a důležitou přípravou, díky níž se můžeme vyvarovat zbytečným prostojům při natáčení. Dramaturgie kompaktního dvojdisku byla směřována na tvorbu autorů 20. a 21. století. Skladby na prvním CD tvoří tyto tituly: Igor Stravinskij – *Příběh vojáka*; Béla Bartók – *Kontrasty* a Paul Schoenfield – *Trio pro klarinet, housle a klavír*. Jejich interpretace nemohla být s autory konzultována a soubor tedy čerpal především z notových materiálů a dostupných nahrávek. Jelikož je faktura zápisu v partituře dosti zahuštěna, bylo respektováno základní pravidlo dodržování zaneseného zápisu v jednotlivých partech, především co se týká agogiky či dynamického značení. Jako první se soubor rozhodl zařadit skladbu *Kontrasty* Bély Bartóka, která byla technicky nejnáročnější. Přesto, že mělo trio dílo tohoto autora v repertoáru již delší dobu, rozhodlo se hledat další inspiraci především v interpretaci původního premiérového obsazení (Joseph Szigeti, Béla Bartók, Benny Goodman). Byly pozorovány detaily týkající se barevné škály každého z nástrojů, uchopení ozdob a artikulací, vycházejících z folklórního odkazu a ve zvukové bilanci. I pod vlivem inspirace jinou interpretací chtěl soubor zanechat autenticitu vlastního sdělení, a to především v rámci agogiky, tempo-rytmického členění jednotlivých vět a ve zvukovém pojetí nahrávky.⁴

Další skladbou, která se natáčela v rámci jarních frekvencí, byl *Příběh vojáka* Igora Stravinského, jež svou náročností také patřila mezi technicky složitější. Soubor však již reagoval pohotověji na pracovní postup režisérky Sylvy Stejskalové Smejkalové, který se v konečné fázi jevil jako velmi dobře promyšlený a časově úsporný. Na jaře tedy byly nahrány dva z nejtěžších opusů celého projektu a tým se mohl během letních měsíců soustředit

⁴ Velkým poučením bylo zpětné zmapování voleného pořadí natáčení jednotlivých skladeb. Nejdříve se soubor zaměřil na skladby patřící do jeho stálého repertoáru. S časovým odstupem se však ukázalo, že tato volba byla mírně riskantní. Jednalo se o první velký studiový počín tria s režisérkou, jejíž styl práce soubor osobně v praxi nezažil. První frekvence by měla být spíše frekvencí „seznamovací“ a výběr skladby by tomu měl být tedy podřízen. Interpretace tohoto díla sice byla časem dobře pódiově prověřena, ale veřejné provedení se od natáčení v mnohém liší.

na spolupráci s autory nově vzniklých děl dedikovaných souboru Trio Clavio, které byly umístěny na druhém CD. Byly to skladby Juraje Filase a Sylvie Bodorové. Spolu s těmito skladbami byla do podzimních frekvencí zařazena také skladba Paula Schoenfielda, která u nás doposud nebyla nahrána a kterou soubor v České republice premiéroval v prosinci 2016. Jedná se o dílo v tomto projektu celkově nejrozsáhlejší, jehož realizace vyžadovala dostatečnou časovou rezervu. Kromě vysoké obtížnosti kladené na souhru jsou jednotlivé party proloženy obtížnými technickými pasážemi z hlediska prstové techniky, ale nevyhne se ani problematice ve výrazové a zvukové rovině.

Výběr skladatele

Spolupráce se skladateli, jejichž díla tvoří dramaturgii jednoho z CD, byla založena na osobních a interpretačních zkušenostech jednotlivých členek souboru. V současné době vnímáme několik směrů, kterými se soudobá hudba vyvíjí, a je otázkou vkusu a přesvědčení každého interpreta, který z nich si pro vlastní prezentaci vybere. Soubor vedl mnoho debat na toto téma a nevyhnul se několika kompromisům, které však přinesly uspokojivý výsledek. Zájem byl nasměrován na autory, kteří dlouhodobě oslovovali svou osobitostí a hudebním vkusem. V rámci spolupráce se k těmto kvalitám připojil také lidský rozměr a sympatie, jež vplynuly především při pracovním procesu, kdy byly respektovány připomínky, které byly spíše kosmetickými úpravami týkajícími se technické proveditelnosti jednotlivých partů. Při studování děl bylo zřejmé, že mají autoři mnoho zkušeností a dobře rozumí problematice nástrojů, pro které píší. Již při zadávání objednávky bylo jasné, že party skladeb těchto autorů budou technicky, rozsahově a zvukově velmi náročné, ale právě tato skutečnost byla jedním z rozhodujících faktorů při navázání spolupráce. Zpětně můžeme vyhodnotit, že požadavky a představy týkající se objednaných skladeb byly naplněny a jsou velmi dobře přijímány i méně znalým publikem pro svou srozumitelnou formu a obsah. Skladby *Alphabeth* od Lukáše Hurníka a *Like Children* od Martina Brunnera byly doplněny díly Juraje Filase (profesora skladby na Hudební a taneční fakultě Akademie múzických umění v Praze)⁵ s názvem „Šerosvit“ *Trio – sonáta pro housle, klarinet a klavír* a kompozicí *Hora tančí* od skladatelky Sylvie Bodorové.⁶

⁵ Autorské slovo Juraje Filase: „S potěšením jsem přijal nabídku k napsání skladby pro tři skvělé a krásné umělkyně sdružené v Trio Clavio. Skladba je jednovětou sonátou, v níž expozice a repríza jsou rámovány praeludii, interludii a postludii, jejichž hudba je vytvořena z téhož materiálu. Právě hudba těchto částí mne přivedla k názvu „Šerosvit“, kdy v jejím pozadí je tušit svět harmonie a hudební poezie dob minulých, která se ze současné vážné hudby téměř nebo úplně vytratila. Není to jediná skladba toho druhu v mé tvorbě, neboť v jistém ohledu se jedná o ústřední téma mých celoživotních tvůrčích snah. Hudba expozice a reprízy trisosonáty pak evokuje částečně svět dnešní, který je v kontrapozici ke světu v „šerosvitu“.“

⁶ Autorské slovo Sylvie Bodorové: „Když se chcete z albánské Vlory dostat dále na jih, Jónské moře je zakousnuté do prudkých skal a vy musíte pobřeží objet přes horu Llogara. Najednou jste v jiném světě, v horách zní zpěv pastevců doprovázený teskným klarinetem a hora Llogara se tyčí ve své spanilosti a majestátnosti. Když mne mladé hudebnice požádaly o skladbu pro jejich Trio Clavio, ihned se mi vybavil ten překrásný obraz hory Llogara a se vzpomínkou na to, co jsem tam zaslechla, jsem jim napsala skladbu „Valja“

Každé z děl charakterizuje stylová osobitost, která je spjata s typickými výrazovými prostředky každého ze skladatelů a tím vnáší i různorodou interpretační problematiku. Během přípravy souboru bylo odhaleno několik míst, ke kterým interpretky zaujaly odlišný postoj a zamýšlenou podstatu sdělení jim skladatelé mohli přiblížit na zkouškách, ke kterým byli přizváni. Určitou zajímavostí bylo také uvědomění si, že notový zápis je pouhým vodičkem a že výsledek je závislý na uchopení každého interpreta. Vyjádření notovým zápisem je svazující především pro autora, který se snaží zanést myšlenku odpovídajícím značením a ta je potom přímo závislá na barevném a zvukovém vnímání souboru, což se týká především artikulace a její výslovnosti, dynamiky, zvukové vyrovnanosti znělosti všech nástrojů a jejich poloh, s čímž se musí hráči potýkat mimo jasně vypsane značky, a vše je v podstatě odkázáno na jejich zkušenosti.

Před zahájením nahrávání se soubor rozhodl přizvat k samotné realizaci každého z autorů. Lukáš Hurník a Martin Brunner již skladby slyšeli v živém provedení a pro nahrávání tedy souboru svěřili veškerou důvěru. Díla Sylvie Bodorové a Juraje Filase však do té doby veřejně provedena nebyla, a vznikla tedy možnost závěrečných úprav (v případě chybného notového zápisu), které by mohly být odhaleny až při samotném nahrávání, což se v případě skladby „Šerosvit“ potvrdilo (chybějící zdvojené oktávy v partu klavíru, nepravidelnosti v rytmickém motivu opakující se v partu houslí a klarinetu...⁷).

Ze strany všech autorů byla cítit velká podpora a podobně jako v případě hudební režisérky a zvukového mistra nevznikl nežádoucí tlak na interprety, který by působil kontraproduktivně. Zajímavou zkušeností byl pro soubor nápad autorky Sylvie Bodorové propojit televizní natáčení (autobiografického snímku) s přípravou na zkouškách a realizací ve studiu v přítomnosti interpretek, autorky a režisérky České televize, paní Blaženy Hončarivové. Během nočního natáčení poslední z deseti frekvencí vládla velmi pozitivní atmosféra, což se kladně projevilo i na výsledném záznamu.⁸

e malit'. Skladba má dvě části Ballata a Danza, tak jak je v albánské lidové hudbě zvykem. Skladbu jsem napsala ve Zbiroze v létě 2017.“

⁷ „Spolupráce s Triem byla pro mne velikým uspokojením a radostí: excelentní připravenost a schopnost reagovat na všechny podněty z mé strany jako skladatele. Nahrávání v Sále B. Martinů proběhlo ve výborné atmosféře se skvělým výsledkem i díky profesionalitě paní režisérky p. Sylvie Stejskalové a zvukového mistra Ondřeje Urbana. Mohu jen poděkovat všem zúčastněným a popřát do další práce mnoho úspěchů a mnoho příležitostí k prezentaci jejich skvělé práce. Moc se těším na křest CD dne 8. 3. 2018 v Sále B. Martinů.“ – Juraj Filas.

⁸ „Spolupráce s mladými interprety je pro mne vždy zajímavá. Podívat se na muziku jejich očima, vidět, jak reagují na to, co jsem pro ně napsala. Spolupráce s Triem Clavio předčila všechna má očekávání. Vysoce profesionální přístup byl zřejmý již po první zkoušce. Snaha věci dotáhnout, najít řešení každé fráze – to je to, co mne jako autora vždy dostane, a mám pocit, že všechno mé snažení má smysl, protože dopadlo na úrodnou půdu. Atmosféra vlastního natáčení se nesla ve stejném duchu a celé trio – všechny hráčky se snažily jedna druhou vyburcovat k co nejlepšímu výkonu. I v režii vládla podobná atmosféra jakéhosi souznění a tvůrčí spolupráce. Přeji debutovému CD Triu Clavio hodně nadšených posluchačů a věřím, že i na ně se přenesla ta krásná atmosféra z natáčení, které jsem byla přítomna.“ – Sylvie Bodorová.

Závěrečné slovo: vyjádření hudební režisérky Sylvy Stejskalové Smejkalové

Zkušenosti s nahráváním tria v tomto složení jsem získala až v rámci projektu Tria Clavia. Doposud jsem měla příležitost spolupracovat na sólových, komorních i orchestrálních nahrávkách různých žánrů i stylů. Kombinace nástrojů Tria Clavia je jedinečná zastoupením dřevěného dechového, smyčcového a klávesového nástroje, což skladatelům poskytovalo i poskytuje bohatou paletu zvukové barevnosti, způsobů artikulace, technické hry. Všechny skladby jsou po technické stránce velmi náročné. Proto i požadavky na hudební režii byly vysoké a nést zodpovědnost za nahrávku, dodržující notový zápis i záznam nejlepšího provedení v podání Tria Clavia, nebyl lehký úkol. Najít souznění při práci ve studiu mezi nahrávacím týmem a interprety je zásadním předpokladem úspěchu.

Pro mě bylo radostí podílet se na projektu s velkými ambicemi při volbě dramaturgie i při záměru konfrontovat světové autory s autory českými, žijícími.

Interpretky mohou poměřovat své schopnosti s jinými světovými trii ve skladbách Bartóka, Schoenfelda a Stravinského. Současně se přibližují, oslovením současných autorů, projevu zcela autentickému, vnitřně souznějícímu, jako by hudbu samy tvořily. Tento dojem jsem nabyla bezprostředně poslechem nových kompozic. Tím si připravily repertoár mapující široký interpretační záběr. Nelze odhlédnout ani od faktu, že některé skladby vyhovují, „sedí“ více a jiné méně, ať hudebně, či po technické stránce hry. Skladatel, zejména který už nežije, pouze spoléhá na poctivý přístup každého z interpretů. Interpret má šanci díky spříznění s žijícím skladatelem či skladatelkou nastudovat skladbu psanou tzv. na míru. V tomto ohledu je dramaturgie projektu originální a jedinečná.

Příprava nahrávání probíhala velmi intenzivně – po předání partitury jsem se zúčastnila zkoušky před termínem nahrávání ve Zvukovém studiu HAMU buď osobně, nebo mi interpretky poskytly demo nahrávku. Svůj výkon konzultovaly na seminářích HAMU, interpretačních kurzech, což byly další předpoklady vynikající přípravy pro nahrávání.

Nahrávání probíhalo v nejlepším sále fakulty, sále Martinů, ze kterého je možno provádět záznam zvuku ve Zvukovém studiu HAMU. Nároky na interpretaci některých skladeb byly vysoké. Nástroj značky Steinway měl stálou asistenci ladění, což bylo potřeba využít i v průběhu nahrávání, kdy se musel nástroj po pasážích ve velké dynamice přeladit. Klavíristka Lucie Soutorová Valčová využívala také odlišných technik hry, např. hry prsty ve strunách nástroje ve skladbě M. Brunnera. Houslistka Lucia Fulka Kopsová měla pro Bartókovu třetí větu připraveny dva nástroje, jeden s odlišně laděnými krajními strunami. Klarinetistka Jana Černohouzová v téže skladbě měnila nástroj v ladění in B s nástrojem v ladění in A.

Při nahrávání jsme velmi pečlivě hlídali mnoho detailů, spojených se specifiky nástrojů zastoupených v triu i při konkrétních nárocích skladeb: intonaci klavíru, výběr plátku u klarinetu, artikulaci u jednotlivých nástrojů a zvuk – barvu v konkrétních pasážích, zvolená tempa.

Nejčastěji se vylepšovala souhra a intonace mezi nástroji tria. Pro každou část jednotlivých skladeb jsme vynalezli minimálně tři až pět záběrů téže plochy. U každé části jsme začali celkovým snímkem a potom jsme se věnovali detailům.

Trio Clavio během nahrávání v sále Martinů, HAMU

Trio Clavio a hudební režisérka Sylva Stejskalová Smejkalová při poslechu natočeného snímku ve zvukovém studiu HAMU

Standardně jsme volili formu zkušebního snímku, který jsme si společně poslechli, a následovaly celkové záběry vět či skladeb, a nakonec kratší opravy vybraných úseků skladeb. Tato taktika byla dohodnuta předem a členky Tria Clavia se na to patřičně připravily. Delším skladbám (20–30 minut) byly věnovány frekvence dvě, kratším skladbám (do 15 minut) jedna nahrávací frekvence. Takový postup mohl být zvolen pouze u profesionálně připravených interpretů, reagujících na sebedetailnější podnět ze strany autora či režiséra zvukového i hudebního.

Během nahrávání v šesti termínech (4× po dvou dnech a dvě samostatné frekvence, z toho jedna noční) při celkem deseti frekvencích bylo natočeno velké množství zvukového materiálu, který předpokládal a také vydal velké časové nároky na své zpracování při postprodukcii.

Jako doktorandka jsem nepřistupovala ke stříhu standardně, ale věnovala jsem se mnoha detailům zevrubněji, než je v praxi zvykem. Dalším nadstandardem byla komunikace s interprety, kdy jsem mohla získat zpětnou vazbu na předloženou kombinaci záběrů. Při nahrávání rozsáhlých skladeb či jejich částí, např. vět ve vysokém tempu, vždy riskujeme drobné odchylky ve zvoleném tempu v jednotlivých záběrech. Ideálem by pro hudební režii bylo zaznamenat každou skladbu jednou a výsledek umístit na zvukový nosič. Čím více záběrů vytvoříme, tím více možných kombinací vzniká a záleží pouze na schopnosti režiséra stříhu, jakého výsledku docílí. To je zároveň přednost práce ve zvukovém studiu. Interpret může skladbu nebo část skladby zahrát opakovaně, až se mu podaří v ideální podobě.

Specifická situace vznikla při poslechu předloženého sestříhu. Hudební režie a interpreti měli k dispozici pouze tzv. rough mix, který nepodává úplnou informaci o finálním zvuku snímku. Interpretky sestřih neposlouchaly ve zvukovém studiu, tedy v profesionálních podmínkách. V rough mixu se lehce stane, že jeden nástroj dominuje nad druhým, protože se interpret při hře naklonil blíže k mikrofonu apod.

O to více je třeba se věnovat masteringu, finální úpravě zvukové podoby nahrávky. Některá místa stříhu se mohou změnou poměrů nahraných stop projevit nepřírozně, je potřeba odstranit nežádoucí ruchy (např. při obracení not).

Přesto se v sestříhu, zejména u nejexponovanějších partií, občas vyskytly chyby např. v podobě nenavazujícího tempa. Režisér vždy nejprve vyhledává záběry se správnou intonací, rytmem. Poté si výsledek poslechne a řeší návaznosti tempové. Při celkovém poslechu se mohou objevit i drobné odchylky, které v detailu nevnímáme tak intenzivně.

Interpreti jsou největšími a často i nejlepšími kritiky, protože mají skladby zažité a veškeré nuance pociťují jednoznačně. Přesto má každý jiný přístup k výsledku nahrávky, někdo je detailnější, někdo velkorysejší. Všechny poznámky, které jsem od Tria Clavia získala, jsem pečlivě zpracovala a nenechala ani jeden námět bez kontroly. Chápu pocit interpreta, jehož výkon někdo zpracuje, sestřihá a slyší vlastní zvuk jakoby zvenčí. Musí zažívat jakýsi pocit nepatřičnosti, musí se s nově vnímaným zvukem sžívat. Záznam v jednotlivých záběrech je jednou natočen a musí se z něho nahrávka tak či onak vytvořit. Jak už bylo naznačeno,

pracovalo se do nejjemnějšího detailu u velmi náročných kompozic výrazově i technicky. Ne vždy se mohou zaznamenané živé hudební situace navzájem libovolně kombinovat.

Na spolupráci s autory hudby jsem zvyklá. Jako skladatelka mám osobní zkušenost, v jaké situaci se při záznamu vlastní hudby v interpretaci jiných umělců nacházejí.

Zpočátku jsem si vždy nejprve ujasnila, že můj názor bude pro autora přínosný, a teprve poté jsem ho přednesla interpretkám. Také jsem si ověřovala autorův souhlas s natočenými plochami, dle mého úsudku bezvadnými. Tímto způsobem práce lze předejít různým překvapením, zejména při volbě temp, dynamiky, jemné agogiky, případně délky fermat, přechodů mezi větami apod.

Minimálně jsme řešili změny oproti zápisu. Interpretky byly bezchybně připraveny, diskutovalo se spíše o frázování a dynamických poměrech mezi nástroji.

Požadavky skladatele L. Hurníka u skladby *Alphabet* na zařazení písmen abecedy, která by se posluchači objevovala při přehrávání skladby, není možné realizovat vzhledem k počtu písmen. Pokud by se použil jiný formát záznamu zvuku, než je CD, o realizaci tohoto podstatného požadavku se opět pokusíme. Autor jako jediný nebyl účasten nahrávání. Ovšem slyšel a odsouhlasil demo snímek, který jsme vytvořili na jaře. Interpretky se přesto rozhodly skladbu ještě jednou natočit na podzim. Přes ztrátu času byly ochotny učinit maximum pro co nejlepší výsledek. Je samozřejmé, že ve svém rozhodnutí dostaly od nahrávacího týmu plnou podporu. Na tomto místě bych ráda poděkovala svému kolegovi, vedoucímu Zvukového studia HAMU doc. O. Urbanovi, který vyšel ve všech ohledech maximálně vstřícně pro dosažení nejlepšího výsledku.

Všichni zúčastnění autoři ocenili profesionální samozřejmost, s jakou interpretky jejich skladby připravily. Doufejme, že zvukový záznam jejich děl jim přinese další poznání a zkušenosti, stejně jako nám všem, kteří jsme se na realizaci projektu spolupodíleli. Nezapomeňme na posluchače, kteří teprve zhodnotí přínos projektu s odstupem času.